

УДК 329.78:316.62](477):001.817

**Не(до)представленість жінок у політичній системі України:
причини і стратегії подолання**

Н.Ю. ОЛІЙНИК

Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи
Національного банку України, м. Львів, Україна, E-mail: olnata@ukr.net**Авторське резюме**

Стаття присвячена з'ясуванню та систематизації основних причин, що сприяють чи, навпаки, перешкоджають громадсько-політичній участі жінок в сучасній Україні. Проведений аналіз кількісних та якісних показників участі в громадсько-політичному житті дає підстави констатувати, що рівень громадсько-політичної активності жінок в Україні все ще досить низький і жінки не(до)представлені в органах державної влади. Дослідження дозволило виявити такі основні групи чинників, які зумовлюють громадсько-політичну активність жінок в Україні: соціально-економічні; культурні; громадсько-політичні. Також серед причин, що спонукають жінок до активності в політичній сфері, можна умовно виділити причини позитивного характеру та негативного характеру. Виділено дві групи причин, що обмежують громадсько-політичну участь українських жінок: недостатність ресурсів та особливості соціалізації. Окрім загальних причин, які обмежують громадсько-політичну участь українських жінок, були виявлені такі специфічні причини, які обмежують представництво жінок в органах державної влади України: бар'єри інституційного характеру та бар'єри культурного характеру.

Доведено, що існує необхідність підвищення громадсько-політичної активності жінок і збільшення кількісного та якісного представництва жінок в органах влади в Україні. Найбільш ефективною стратегією для вирівнювання представництва чоловіків і жінок у громадсько-політичній сфері України є свідомо-комплексна політика позитивної дискримінації.

Ключові слова: громадсько-політична активність жінок, гендерна нерівність, причини активності жінок, причини не(до)представленості жінок у структурах влади, позитивна дискримінація, квоти.

**The lack of women's representation in the political system of Ukraine:
causes and coping strategies**

N.YU. OLIYNYK

Lviv institute of banking University of banking of the National bank of Ukraine, Lviv, Ukraine,
E-mail: olnata@ukr.net**Abstract**

The article is devoted to the revealing and systematization of the main reasons that contribute to or, conversely, prevent the social and political participation of women in modern Ukraine. The conducted analysis of quantitative and qualitative indicators of women's participation in public and political life allows to state that the level of social and political activity of women in Ukraine is still quite low and too few women are represented in the state authorities.

The study revealed the following main groups of factors that affect social and political activity of women in Ukraine: social and economic; cultural; social and political. Also among the reasons that motivate women to be active in the political sphere we can distinguish the positive and negative reasons. There were found two groups of reasons that limit the social and political participation of Ukrainian women: lack of resources and particular features of socialization. Besides the general reasons that limit the social and political participation of Ukrainian women were identified such specific causes that restrict women's representation in the state bodies of Ukraine: institutional barriers and cultural barriers.

It is proved that there is need to improve the social and political participation of women and to increase quantitative and qualitative representation of women in the state authorities of Ukraine. The most effective strategy to smooth out representation of men and women in public and political spheres of Ukraine is to follow conscious comprehensive policy of positive discrimination.

Key words: social and political activity of women, gender inequality, reasons of women's activity, causes of lack of women's representation in the state authorities, positive discrimination, quotas.

Постановка проблеми. Відповідно до міжнародних стандартів та вітчизняної нормативної бази і чоловіки, і жінки в Україні мають рівні права на повноцінну участь в усіх політичних інститутах та процесах. Однак, як свідчить практика, українським жінкам важче повною мірою скористатися цими правами і рівень громадсько-політичної активності жінок

в сучасній Україні залишається досить низьким в організованих формах діяльності. Про це свідчить те, що до громадських об'єднань, у тому числі жіночих, входить невеликий відсоток жінок від їх загальної кількості, а саме – не більше 2% [3, с. 53]. З кожним роком кількість жіночих організацій поступово збільшується (у 1993 р. їх було 7 [6, с. 411], а

© © Н.Ю. Олійник, 2015

в 2012 р. – 55 [14, с. 22]), але у загальній кількості громадських організацій легалізованих в Україні, жіночі організації складають незначну частку, яка залишається практично незмінною протягом усіх років незалежності. Так, у 1993 р. частка жіночих організацій складала 1,56% [6, с. 411], у 2012 р. – 1,4% [14, с. 22]. Проте, жіночих організацій, які мають місцевий статус, значно більше – 2398 [4, с. 12], що свідчить, з однієї сторони, про роздвібленість жіночого руху України, а з іншої – про його розгортання та активізацію, про поступове відродження в українському суспільстві традицій громадянського активізму.

Про низький рівень громадсько-політичної активності жінок засвідчує і те, що невелика кількість жінок балотується у представницькі органи влади і ще менша частина їх досягає у цьому успіху. Хоча певний поступ спостерігається: так 1994 р. на виборах у парламент балотувалися 7,3% жінок, а в 2014 р. – 25,8%, у 1994 р. серед обраних депутатів було 5,7% жінок, а 2014 р. – 11%. Жінки в Україні також не(до)представлені і в державних органах влади. Так, вищим державним органом виконавчої влади в Україні є уряд – Кабінет міністрів і його склад за всі роки незалежності свідчить про гендерний дисбаланс у виконавчій владі. З 1990 р. до липня 2014 р. уряд мінявся 19 разів і лише двічі Прем'єр-міністром України була жінка – Юлія Тимошенко (4.02-8.09.2005, 18.12.2007-11.03.2010). Склад уряду також свідчить про існування гендерної асиметрії у виконавчій владі. За період незалежності було лише 11 жінок-міністрів, проте в більшості урядів незалежної України не було жодної жінки-міністра. На посадах заступників міністрів жінок також була незначна кількість. Наприклад, у Міністерстві освіти і науки України керівництво здійснювалося виключно чоловіками, хоча переважно жінки є працівниками галузі освіти (у 2013 р. жінки склали 77,1% облікової кількості штатних працівників [12, с. 54]) і лише у березні 2014 р. на посаду першого заступника міністра освіти призначено Інну Совсун.

На державній службі та в судовій владі жінки представлені досить широко, проте і тут діє принцип «гендерної піраміди» – чим вищий рівень посад, тим менше жінок їх обіймають [8].

Мета дослідження – виявити та систематизувати чинники, що сприяють чи, навпаки, перешкоджають громадсько-політичній участі жінок, які впливають на представництво жінок у владних структурах Української держави на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Потреба у ширшому залученні жінок до громадсько-політичної діяльності і особливо до органів державної влади в сучасному українському суспільстві обумовлена наступними причинами:

- перш за все, соціальна справедливість передбачає репрезентативну представленість основних соціальних груп, у тому числі жінок, в органах влади, а зміцнення позицій жінок у громадсько-політичній сфері сприяє загальному зміцненню демократії;

- по-друге, наше суспільство потерпає сьогодні від серйозних проблем, зокрема тих, що пов'язані із освітою, охороною здоров'я, соціальним забезпеченням, економічними реформами тощо, жінки внаслідок специфіки свого менталітету, уважніше ставляться до цих проблем. До того ж, при пошуку шляхів вирішення цих проблем, думки і активність жінок допомагатимуть врахувати більш широке коло суспільних інтересів і привнесуть у суспільну дискусію додаткові знання і досвід. Громадсько-політична участь жінок, таким чином, дозволить взяти до уваги різні точки зору і інтереси у процесі вироблення державної політики;

- по-третє, не(до)представленість жінок на рівні прийняття суспільно важливих рішень зменшує потенціал національної еліти. Нарешті, залученість жінок у вищі сфери управління також здатне заохочувати зацікавленість і участь громадян у громадсько-політичному житті, а жінки-лідери служать прикладом для інших жінок і сприяють їх активності в суспільному житті в якості громадян, членів партії і політичних діячів;

- по-четверте, Україна, долучившись до міжнародних актів із подолання дискримінації жінок та забезпечення гендерної рівності, взяла на себе відповідні зобов'язання перед світовим товариством, які повинна виконувати.

До того ж, із залученням жінок характер поведінки політиків та спосіб прийняття рішень може значно оздоровитися, адже виявлено, що збільшення кількості жінок у складі державних органів сприяє підвищенню чесності і прозорості влади [13, с. 286]. Хоча навряд чи можна стверджувати, що жінки від природи є чеснішими і менш корумпованими, ніж чоловіки, збільшення рівня громадсько-політичної участі жінок та їхньої присутності в органах влади протягом останніх кількох десятиліть у багатьох країнах світу, без сумніву, сприяло підвищенню уваги до питань підзвітності та соціальної справедливості [2, с. 32-35]. Водночас слід зазначити, що для забезпечення скільки-небудь істотного впливу в органах влади, потрібна «критична маса» жінок, частка яких має становити щонайменше 30% [16].

Таким чином, існує необхідність підвищення громадсько-політичної активності жінок і збільшення кількісного та якісного представництва жінок в органах влади в Україні.

Отже, основні чинники, які зумовлюють громадсько-політичну активність жінок в Україні можна поділити на такі групи:

- соціально-економічні: високий рівень

освіти (наприклад, у 2012/2013 навчальному році індекс гендерного паритету серед студентів першого етапу вищої освіти склав 1,199, а серед студентів другого етапу вищої освіти – 1,481 [11, с. 7]); високий рівень економічної активності українських жінок, професійна реалізованість;

- культурні: прагнення жінок до самореалізації; прагнення впливати на прийняття рішень, що стосуються їх інтересів і потреб; попередній історичний досвід участі в громадсько-політичних об'єднаннях, відродження цих традицій і цінностей; поступове формування нової жіночої стратегії успіху – успішної жінки-політика; поступове поширення егалітарних поглядів у громадській думці (так, за соціологічними опитуваннями стереотип, що «жінки нездатні займатися політикою» втрачає популярність, у 2012 р. цю тезу підтримали лише 15% чоловіків і 7% жінок [1]);

- громадсько-політичні: діяльність громадських об'єднань та політичних партій; сприяння міжнародної спільноти та міжнародних громадських організацій; усунення з боку держави формальних перешкод громадсько-політичної участі жінок (найважливішим документом є прийнятий 8 вересня 2005 р. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

Також серед причин, що спонукають жінок до активності в політичній сфері, можна умовно виділити причини позитивного характеру, як-от наявність ресурсів, умов та негативного характеру: невдоволеність існуючим становищем, порушенням прав та інтересів жінок.

Проте, як було зазначено вище, в сучасній Україні громадсько-політична участь жінок є ще досить низькою. Хоча формальних обмежень щодо участі жінок як і чоловіків у політичному житті не існує, можна виділити дві групи причин, що обмежують громадсько-політичну участь українських жінок:

1. Брак ресурсів, якими володіють жінки. Серед них найважливішими є час, кошти і необхідний досвід.

Внаслідок традиційного гендерного розподілу праці репродуктивна праця і догляд за старшими членами родини до сих пір покладена переважно на жінку, також уже традиційно в українському суспільстві жінки зайняті і продуктивною працею, тому така «подвійна», а іноді і «потрійна» зайнятість не залишає жінкам достатнього часу або енергії для громадсько-політичної діяльності. До того ж, чоловіки зазвичай негативно ставляться до політичної активності своїх дружин, тому жінки схильні відмовлятися від політичної активності внаслідок конфлікту між громадсько-політичною участю і сімейним життям. Так, за соціологічним опитуванням «Вивчення громадської думки населення України щодо присутності жінок в політичному житті краї-

ни», яке було проведене Українським жіночим фондом спільно з компанією «Тейлор Нельсон Софрез Україна» в травні 2012 р., українське населення і жінки, і чоловіки найважливішими причинами низької активності жінок у політичній сфері назвали ті, що жінкам «бракує часу через зайнятість вдома» (30%) та «чоловіки заважають займатися політикою» (30%). І якщо, щодо першої відповіді, респонденти обох статей були однаково солідарні, то щодо другої відповіді жінки були більш переконані (38%), ніж чоловіки (20%) [1].

Недостатнє володіння таким ресурсом як гроші теж обмежує громадсько-політичну активність українських жінок, заробітна плата жінок в Україні у середньому на 25% нижча, ніж зарплата чоловіків, також жінок серед власників бізнесу лише 25% і до того ж вони володіють переважно малими підприємствами і прибутки їх відповідно значно нижчі [10].

2. Особливості соціалізації, яка формує у жінок більшу чутливість до вимог суспільних норм і настанов, унаслідок цього жінки більше зважають на традицію, більш поступливі і орієнтовані у більшій мірі на приватну сферу. До того ж, жінки не хочуть займатися політичною діяльністю, тому що політика нерідко асоціюється у них із негативними явищами, такими як «бруд», «зрада» тощо.

Також важливо проаналізувати і виявити основні перешкоди на шляху збільшення представництва жінок в органах державної влади України. Окрім вищезазначених загальних причин, які обмежують громадсько-політичну участь українських жінок, Ю авторкою виявлені такі специфічні причини:

1. Бар'єри інституційного характеру, до яких перш за все відносимо особливості виборчої системи: дефіцит внутрішньопартійної демократії, непрозоре формування виборчих списків політичними партіями; відсутність обмежень щодо перебування на посаді депутата, а відтак повторне переобрання значної частки депутатів попередніх скликань, які відомі населенню, мають доступ до фінансових і організаційних ресурсів, пов'язаних з посадою, так, наприклад, у 1998 р. було переобрано на новий термін 144 народних депутата, 2002 р. – 159); високий виборчий бар'єр обмежує доступ до парламенту менш впливових політичних партій, які зазвичай формують більш гендернозбалансований виборчий список; високий рівень комерціалізації виборчого процесу, вимога внесення великої виборчої застави зменшує число кандидаток. Так, на виборах 2012 р. для балотування в одномандатному окрузі необхідно було внести заставу у розмірі дванадцяти мінімальних розмірів заробітної плати – 13224 грн., а середня заробітна плата жінок складала 2272 грн., що на 25% менше, ніж у чоловіків;

2. Бар'єри культурного характеру: особ-

ливості соціалізації жінок призводить до того, що в Україні існує обмежена кількість жінок-лідерів, які готові вступити в конкуренцію з чоловіками; неусвідомленість суспільством і самими жінками несправедливості не(до)представленості жінок у політиці; гендерні особливості структури освіти такі, що, незважаючи на високий рівень освіти жінок, вони більш орієнтовані отримувати освіту гуманітарного чи педагогічного напрямів, що призводить до того, що жінки менш представлені у тих сферах, звідки відбувається рекрутування кадрів у політику (так, на початок 2009/2010 навчального року серед студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації в галузі соціальних наук та гуманітарних наук жінок було 79,2%, а чоловіків відповідно - 20,8%, а в галузі інженерії жінок було лише 25,7%, а чоловіків - 74,3; найбільший розрив в обранні спеціальності спостерігався в галузі транспорту (жінок - 18%, чоловіків - 82%), а найменший - у галузі права (жінок - 48,9%, чоловіків - 51,1% [5, с. 48]); в Україні на основі того, що чоловіки переважно володіють ресурсами, сформувалися владні мережі, неформальні комунікації і така система владних відносин, у які жінкам важко втиснутися.

Ще однією причиною низького рівня представництва жінок в органах влади можна вважати те, що діяльність жінок-політиків та жіночий рух в Україні розвиваються відособлено не перетинаючись: жінки-політики не спіралися у своїй діяльності на жіночий рух, а лідери жіночих організацій не проявили себе у політиці, за винятком К. Левченко - Президента Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда - Україна», яка була народним депутатом ВРУ 5-го скликання (05.2006-06.2007, обрана від Блоку «Наша Україна»). Більшість жіночих організацій обмежують свою діяльність вирішенням конкретних соціально-культурних проблем і дистанціюються від активної участі у політиці. Однак 6 грудня 2011 р. у Верховній Раді України створено міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості», до якого увійшли 15 депутатів різних фракцій ВР, які оголосили, що робота об'єднання сприятиме активізації діалогу з неурядовими громадськими організаціями, що опікуються гендерною політикою, темою рівних можливостей, консолідуватиме зусилля законодавчої влади та громадського сектору щодо захисту прав жінок. І за два роки своєї діяльності члени міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості» зареєстрували у Верховній Раді України лише три законопроекти, спрямовані на попередження насилля в сім'ї, обмеження завуальованої торгівлі дітьми та забезпечення рівного соціального захисту матерів і батьків, що одні виховують дитину, один із цих законопроектів було відхилено («Про внесення змін до Сімейного кодексу України» (щодо визна-

чення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі), а два інших перебувають на розгляді у відповідних комітетах. З травня 2013 р. міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості» розкололося на депутатське об'єднання «Рівні можливості», у якому залишились депутати із партій «Батьківщина» та «УДАР» і «Рівноправність», до якого увійшли депутати від Партії регіонів. У новому 8-му скликанні Верховної Ради 25 грудня 2014 р. знову створено міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості», до якого увійшли 26 депутатів від різних фракцій. Аналіз діяльності цього об'єднання за попередні роки свідчить, що йому не вдалося налагодити співпрацю із жіночим рухом.

Висновки. Досвід різних держав дозволив виділити найбільш ефективні способи забезпечення представництва жінок в органах державної влади:

- по-перше, це законодавчі квоти, за якими жінки повинні складати певну частину вибраних представників (наприклад, в Італії жінки мають складати до 50% в списках партій чи блоків при пропорційному представництві, в Аргентині - 30% тощо); такі квоти, як правило, сприймаються як перехідний механізм для створення основ більш широкого представництва жінок;

- по-друге, партійні квоти - виборчий закон може вимагати від партій, виставляти певну кількість жінок-кандидатів (наприклад, ця практика застосована у таких різних країнах, як Бельгія та Намібія), до того ж, може бути ще додаткове положення, що кандидатури жінок потрібно розташовувати на «виграшних» позиціях, а не просто в кінці партійного списку;

- по-третє, неформальні партійні квоти - політичні партії можуть прийняти свої власні неформальні квоти для жінок-кандидатів на парламентське крісло, це найбільш поширена і, очевидно, успішна практика квотування [15].

Одним із ефективних засобів для вирівнювання статевого дисбалансу у громадсько-політичній сфері, який можна застосовувати і в Україні, є свідомо політика позитивної дискримінації. Адже, як і будь-яка інша раніше дискримінована меншина, жінки на початку свого шляху у велику політику потребують «нерівноправного законодавства» на свою користь, певних пільг та компенсацій. Політика позитивної дискримінації може мати такі форми:

1. Риторична (або декларативна) стратегія, що вважається першим рівнем заохочення жіночої участі в політичному керівництві зі сторони політичних партій; вона проявляється в закличках та деклараціях лідерів партій, а також в їх програмних документах щодо зменшення жіночої не(до)представленості у владі.

2. Наступний рівень - стратегія позитивних дій, до яких відноситься стимулювання

самих жінок виставляти свої кандидатури, організація фінансової допомоги жінкам-кандидам, проведення для них тренінгів, конференцій та семінарів.

3. І нарешті – політика квотування, тобто підтримуваної законом чи неписаними регуляціями норми або частки жіночого представництва [7, с. 78-81].

У сучасній політичній практиці існують різні типи квотування:

- «жорстка квота» – кількісно фіксована норма представництва, коли відразу обумовлюється кількість або та кількісна межа місць, зменшення, якої не допускається; такі квоти можуть закріплюватися Конституцією, законом про вибори, законом про політичні партії тощо;

- «м'яка квота» обов'язкова участь в конкурсі представників обох статей і чоловіків, і жінок на одне місце; таке квотування теж потребує законодавчої підтримки [9, с. 665].

Противники політики позитивної дискримінації вважають, що жінок ніхто не дискримінує у їх правах, тому вони повинні вести політичну боротьбу на загальних підставах, тому що будь-які пільги зумовлюють пасивність, нівелюють конкуренцію і тому не можуть вважатися демократичними.

Прихильники ж різних форм квотування переконують, що використання системи квот для стимулювання жіночого представництва на виборних посадах – це ефективний на певному етапі суспільного розвитку метод кількісного збільшення жінок у політиці і особливо це актуально для держав, які прагнуть сформувати демократичне суспільство на засадах гендерно-пропаритету. Принципи гендерного квотування пропагує і ООН. За рекомендаціями Комісії ООН щодо покращення становища жінок 30-відсоткове представництво жінок у парламенті вважається «критичною масою» та розглядається як мінімальна частка посад директивного характеру, що займають жінки на національному рівні [16]. Таке кількісне представництво у політичних колах дозволяє жінкам впливати на політику.

Українське законодавство дозволяє застосовувати політику позитивних дій, зокрема і квотування, для усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права. Так, зокрема, політика позитивних дій передбачена ухваленням 8 вересня 2005 р. законом «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Прийняття даного закону, незважаючи на наявність певних недоліків, є позитивним чинником для забезпечення гендерної рівності, перш за все тим, що свідчить про визнання існування в Україні таких проблем, як дискримінація за ознакою статі і (не)представленості жінок на рівнях прийняття рішень та необхідності їх подолання. Проте, ефективне функціонування цього

закону залежить від вироблення механізму впровадження, механізму контролю за виконанням та відповідальність за невиконання положень цього закону, які все ще не розроблені. Так, ст. 8 Закону України «Про політичні партії» згідно із Законом України № 709-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів» від 21 листопада 2013 року, що вступив у дію 1 лютого 2014 року, доповнилась пунктом 10 такого змісту: «Розмір квот, що визначає мінімальний рівень представництва жінок і чоловіків у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії у загальнодержавному окрузі і має становити не менше 30 відсотків від загальної кількості кандидатів у виборчому списку».

Проте у списках 20 із 29 зареєстрованих партій, поданих до ЦВК під час виборчої кампанії 2014 р., кількість жінок була менша від передбаченої законом. Ця норма носить обов'язковий характер, але немає механізму її застосування, вона залишається декларативною. Варто особливо підкреслити, що застосування позитивної дискримінації в Україні буде ефективним лише в комплексі із іншими заходами: формуванням позитивної громадської думки щодо необхідності збільшення громадсько-політичної активності та представництва жінок в органах влади; забезпеченням гендерно-чутливої освіти з метою усунення гендерних стереотипів на всіх освітніх рівнях, адже стереотипи, які містяться у навчальних програмах, більшою мірою заохочують до активності хлопців, а дівчата засвоюють моделі поведінки, які мало співвідносяться з лідерством та управлінням; забезпеченням рівного доступу і жінкам, і чоловікам до освіти і професійної підготовки у тих сферах, де традиційно одна із статей є більш представленою; створенням сприятливих умов для жіночого підприємництва; розвитком соціальної інфраструктури для гармонізації сімейної та професійної сфери життєдіяльності жінок; активізації жіночого руху з метою забезпечення жінкам рівних можливостей за допомогою навчання активісток, створення мереж для обміну знаннями і досвідом, налагодженню ділових контактів між жінками на всіх політичних рівнях; забезпечення права законодавчої ініціативи для громадських об'єднань у тому числі жіночих задля створення сприятливих умов розвитку громадянського суспільства; проведення жіночими організаціями кампаній на підтримку жінок-кандидаток, створення фондів для їх підтримки на виборах задля забезпечення тіснішої співпраці між політиками та жіночим рухом; здійсненням гендерно-правової експертизи усіх законодавчих проектів та актів; проведенням інституційних реформ для підтримки жінок, пов'язаних з процесом відбору управлінців, підготовки програм навчання і процедур за-

йняття важливих посад; популяризації ідеї гендерної рівності і необхідності застосування квот при складанні виборчих списків серед лідерів та членів політичних партій; створенням механізму розгляду скарг щодо нерівності, наприклад, через створення інституту омбудсмена чи комісії з рівності та захисту від дискримінації; проведення наукових досліджень

кількісного і якісного представництва жінок в усіх органах влади; домагатися включення жінок на рівних умовах з чоловіками у міжнародні делегації для репрезентації жінок та їх інтересів на міжнародних форумах; здійснювати постійний контроль щодо впровадження міжнародних норм і стандартів для забезпечення рівних прав та можливостей жінок в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вивчення громадської думки населення України щодо присутності жінок у політичному житті країни (травень 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uwf.kiev.ua/2012_elections_survey_ukr.pdf
2. Гендерні складові процесу розвитку. Витяг зі звіту Світового Банку // Гендер і державна політика : навч. посібник / упоряд. П. Ренкін; пер. з англ. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 394 с.
3. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві / за ред. Ю.І. Саенко. – К.: Програма розвитку ООН в Україні, 2007. – 143 с.
4. Громадські організації в Україні: стат. бюлетень / відповід. за випуск Ірина Калачова; держ. комітет статистики України. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 157 с.
5. Жінки і чоловіки в Україні: стат. зб. / Держ. служба статистики України; відп. за вип. І.В. Сенік. – К.: Держ. служба статистики України, 2011. – 108 с.
6. Народне господарство України у 1993 році : статист. щорічник / відповід. за випуск В.А. Самченко // М-во статистики України. – К.: Техніка, 1994. – 494 с.
7. Норрис П. Стратегии равенства и политическое представительство / Пиппа Норрис // Обеспечение равенства полов: политика стран Западной Европы / под ред. Ф. Гардинер. – М.: Идея Пресс, 2000. – С. 76–94.
8. Олійник Н.Ю. Гендерна структура державної служби України: тенденції та перспективи / Н. Олійник // Гендерна мапа Центрально-Східної Європи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21-22 квітня 2011 р. / редкол.: Н.Д. Світайло, В.П. Павленко. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – с. 45-50.
9. Олійник Н.Ю. Гендерна політика за демократії / Н.Ю. Олійник // Основи демократії: підручник для студ. вищих навч. закладів / за заг. ред. А.Ф. Колодій. – 3-є вид., онов. і допов. – Львів: Астролябія, 2009. – С. 655–686.
10. Олійник Н.Ю. Підприємницька активність жінок в Україні: особливості та проблеми // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали Міжнар. філософсько-економічних читань (20-21 травня 2009 р., Львів) / Ун-т банківської справи Нац. банку України; Редкол.: відп. секретар З.Е. Скринник. – Львів, 2009. – С. 416-424.
11. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/14 навчального року: Стат. бюлетень / Держ. служба статистики України; відп. за вип. І.В. Калачова. – К.: Держ. служба статистики України, 2014. – 165 с.
12. Праця України у 2013 році: стат. збірник / Держ. служба статистики України; відп. за вип. І.В. Сенік. – К.: ТОВ Вид-во «Консультант», 2014. – 336 с.
13. Радіца О.А. Передумови виникнення корупційних правопорушень у державній службі України / О.А. Радіца // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2011. - Вип. 21, № 6. – С. 283-288.
14. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Держ. комітет статистики України: За ред. О.Г. Осаулєнка; відп. за вип. О.Е. Остапчук. – К.: Держ. служба статистики, 2013. – 552 с.
15. Шведова Н.А. Квоты: благо или новые проблемы? / Н.А. Шведова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.owl.ru/win/books/policy/quota.htm>
16. Handbook on Social Indicators [Electronic resource]. – New York: Studies in Methods. Series F. – 1989. – № 49. – 154 p. – Regime to access: http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesF/SeriesF_49e.pdf

Стаття надійшла до редакції 22.05.2015

REFERENCES:

1. Vyvchennia hromadskoi dumky naselennia Ukrainy shchodo prysutnosti zhinok v politychnomu zhytti krainy (traven 2012 r.) (The study of public opinion poll in Ukraine regarding the presence of women in political life (May 2012) http://www.uwf.kiev.ua/2012_elections_survey_ukr.pdf
2. Henderni skladovi protsesu rozvytku. Vytiah zi zvituvoho Banku (Gender components of development. Extract from the report of the World Bank). *Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy»*, 2004. 394 p.
3. Henderni stereotypy ta stavlennia hromadskosti do hendernykh problem v ukrainskomu suspilstvi (Gender stereotypes and public attitudes to gender issues in Ukrainian society). K. : *Prohrama rozvytku OON v Ukraini*, 2007. 143 p.
4. Hromadski orhanizatsii v Ukraini : stat. biuletyn (Public organizations in Ukraine: Stat. bulletin). K. : *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, 2012. 157 p.
5. Zhinky i choloviky v Ukraini : statyst. zb. (Women and men in Ukraine). K. : *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, 2011. 108 p.

6. Narodne gospodarstvo Ukrainy u 1993 rotsi : statist. Shchorichnyk (The economy of Ukraine in 1993: statist. yearbook) // *Ministerstvo statystyky Ukrainy*. K. : *Tekhnika*, 1994. 494 p.
7. *Norrys P.* Stratehyy ravenstva y polytycheskoe predstavitelstvo (Strategy for equality and political representation) // *Obespechenye ravenstva polov: polytyka stran Zapadnoi Evropy*. M. : *Ydeia Press*, 2000. P. 76–94.
8. *Oliynyk N.Iu.* Henderna struktura derzhavnoi sluzhby Ukrainy: tendentsii ta perspektyvy (Gender structure of the Civil Service of Ukraine: Trends and Prospects) // *Henderna mapa Tsentralno-Skhidnoi Yevropy: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, m. Sumy, 21-22 kvitnia 2011 r., 2011. P. 45-50.
9. *Oliynyk N.Iu.* Henderna polityka za demokratii (Gender politics in a democracy) // *Osnovy demokratii : pidruch. dlia stud. vyshchyykh navchalnykh zakladiv*, 2009. P. 655–686.
10. *Oliynyk N.Iu.* Pidpriemnytska aktyvnist zhinok v Ukraini: osoblyvosti ta problemy (Entrepreneurial activity of women in Ukraine: peculiarities and problems) // *Filosofia finansovoi tsyvilizatsii: liudyna u sviti hroshei: Materialy Mizhnarodnykh filosofsko-ekonomichnykh chytan (20-21 travnia 2009 r., Lviv) / Universytet bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*. Lviv, 2009. P. 416-424.
11. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2013/14 navchalnoho roku: Statystychnyi biuletyn (Basic indicators of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of the school year 2013/14) // *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. K.: *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, 2014. 165 p.
12. Pratsia Ukrainy u 2013 rotsi: statist. zb. (Labor Ukraine in 2013) // *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. K.: *TOV Vydavnytstvo «Konsultant»*, 2014. 336 p.
13. *Raditsa O. A.* Peredumovy vynyknennia koruptsiinykh pravoporushen u derzhavni sluzhbi Ukrainy (Background of corruption offenses in the civil service of Ukraine) // *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. 2011. Vyp. 21.6. P. 283–288.
14. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik (Statistical Yearbook of Ukraine for 2012). K.: *Derzhavna sluzhba statystyky*, 2013. 552 p.
15. *Shvedova, N. A.* Kvoty: blaho ili novye problemy? (Quotas: blessing or new problems?). <http://www.owl.ru/win/books/policy/quota.htm>
16. Handbook on Social Indicators [Electronic resource]. – New York: Studies in Methods. Series F. – 1989. – № 49. – 154 p. – Regime to access: http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesF/SeriesF_49e.pdf

Олійник Наталія Юрїївна – кандидат політичних наук, доцент
Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України

Адреса: 79005, м. Львів, пр. Шевченка, 9
E-mail: olnata@ukr.net

Oliynyk Nataliya Yuriyivna – PhD in political science, associate professor
Lviv institute of banking University of banking of the National bank of Ukraine
Address: 9, Shevchenko Av., Lviv, 79005, Ukraine
E-mail: olnata@ukr.net